

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Кафедра «Комп'ютерної інженерії та програмування»

Формальні мови, граматики і автомати

Лекція 2. Використання скінчених автоматів. Парсери

Проф. Гавриленко Світлана Юріївна
+380664088551 (Viber)
+380632864663 (Telegram)
Svitlana.Gavrylenko@khpі.edu.ua
Вечірній корпус, 306ВК

Застосування скінченних автоматів

Скінченні автомати (Finite State Machines) застосовуються в різних областях, включаючи:

- Розробка компіляторів та інтерпретаторів для мов програмування.
- Синтаксичний аналіз текстових даних, наприклад, для пошуку ключових слів або визначення структури документів.
- Розробка мережевих протоколів та обробка мережевих пакетів.
- Розробка алгоритмів Штучного Інтелекту, таких як алгоритми машинного навчання та розпізнавання образів.
- Розробка систем автоматичного керування, наприклад, систем керування виробничими процесами.
- Реалізація ігрових двигунів для комп'ютерних ігор.
- Розробка пристроїв автоматичного керування, наприклад, для керування роботами.

Парсинг

Термін «парсинг» походить від англійського дієслова to parse, що означає у перекладі з англійської «частинами». Процес є синтаксичним аналізом будь-якого набору пов'язаних один з одним даних. У загальному вигляді парсинг виконується у кілька етапів:

- Сканування вихідного масиву інформації (HTML-коду, тексту, бази даних тощо).
- Відокремлення семантично значущих одиниць за заданими параметрами — наприклад, заголовків, посилань, абзаців, виділених жирним шрифтом фрагментів, пунктів меню.
- Конвертація даних у формат, зручний для вивчення, а також їх систематизація у вигляді таблиць або звітів для подальшого використання.

Об'єктом парсингу може бути будь-яка граматично структурована система: інформація, подана природною або штучною мовами.

Чітко визначити межі лексеми, які в початковому тексті явно не задані та виділили лексеми. Прикладом лексем у мові програмування є: ідентифікатори, строкові, символьні і числові константи, ключові (службові) слова вхідного мови, знаки операцій і роздільники.

Приклади використання кінцевих автоматів у парсерах

Компілятори: Кінцеві автомати використовуються для лексичного аналізу і перевірки синтаксису мов програмування.

Парсери XML: Для валідації XML-документів і вилучення даних.

Протоколи мережевої комунікації: Для аналізу пакетів даних і виявлення помилок.

Текстові редактори: Для підсвічування синтаксису і автодоповнення коду.

ТЕРМІНОГОЛІЯ

- **Token (умовна окрема одиниця)** – це найменший (атомарний) елемент із визначеним значенням шаблону.
- **Шаблон (Pattern)** - правило, що описує набір рядків.
- **Лексема (lexeme)** - послідовність символів, що відповідає якомусь шаблону.

Examples

Token	Pattern	Sample Lexeme
while	while	while
relation_op	= != < >	<
integer	(0-9)*	42
string	Characters between " "	"hello"

Лексичний аналізатор

Для виділення лексем використовуються лексичні аналізатори. Прикладом лексем у мові програмування є: ідентифікатори, строкові, символьні і числові константи, ключові (службові) слова вхідного мови, знаки операцій і роздільники.

Лексичний аналізатор **складається з окремих автоматів**, кожен з яких розпізнає **одну задану лексему**.

Всі автомати мають однакову структуру і відрізняються тільки внутрішніми станами, що пов'язано з відмінностями розпізнаються лексем.

Для більшості текстів **межі лексем** розпізнаються за заданими символами: **пробіли, знаки операцій, символи коментарів, а також роздільники (кома, крапка і т.д.)**.

Разом із тим такі символи можуть самі бути **лексемами** і необхідно не пропустити їх при розпізнаванні тексту.

Принцип роботи лексичних аналізаторів

- з вхідного потоку вибирається черговий символ, в залежності від якого запускається той чи інший сканер (символ може бути також проігноровано або визнано помилковим);
- запущений сканер переглядає вхідний потік символів програми на початковій мові, виділяючи символи, що входять до необхідної лексеми, до виявлення чергового символу, який може обмежувати лексему, або до виявлення помилкового символу;
- при успішному розпізнаванні інформація про виділену лексему заноситься в спеціальну таблицю лексем, алгоритм повертається до першого етапу і продовжує розглядати вхідний потік символів з того місця, на якому зупинився сканер;
- при невдалому розпізнаванні видається повідомлення про помилку, а подальші дії залежать від реалізації аналізатора – або його виконання припиняється, або робиться спроба розпізнати наступну лексему (йде повернення до першого етапу алгоритму).

Приклад 1. Частина 1

Постановка проблеми.

Є список цілих і дійсних чисел, розділених пробілом, наприклад: 0.1045 12.045. 15

Виділити лексеми за рахунок побудови основної таблиці абстрактного автомата і граф-схеми переходів.

Приклад 1. Визначення станів автомату

- Визначимо входні стани: $X = \{x_1, x_2, x_3, x_4, x_5\}$, де x_1 – поява пробілу, x_2 – поява цифри “0”, x_3 – поява цифри ”1,2...9”, x_4 – поява крапки «.», x_5 – поява забороненого символу (всі інші символи).
- Визначимо вихідні стани $Y = \{y_0, y_1, y_2, y_3, y_4\}$, де y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число. (Можливо вихідний стан y_5 – виділено крапку).
- Визначимо внутрішні стани $S = \{s_0, s_1, s_2, s_3, s_4\}$: s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4						
Множина вихідних станів Y	–	y0						

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4					
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0					

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s2				
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0				

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s2	s3			
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0			

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s2	s3	s3		
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y0		

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s2	s3	s3	s3	
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y0	y0	

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 1

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	1	2	.	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x4	x2 Цифра 0	x3 Цифра 1..9	x3 Цифра 1..9	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s2	s3	s3	s3	s0
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y0	y0	y3

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 3

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число.

Вхідний символ	Start	2	2	1	0	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x3	x3	x3	x3	x3	x3	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s4	s4	s4	s4	s4	s4	s0
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y0	y0	y4

Приклад 1. Процес сканування вхідного рядка. Частина 2

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число. (Після надходження крапки сформовано помилковий стан. Надалі автомат працює некоректно)

Вхідний символ	Start	0	.	1	0	.	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x2	x4	x3	x2	x3	x3	x1
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s1	s2	s3	s3	s0 Стан помилковий	s4	s0
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y2	y0	y4

Приклад 1. Основна таблиця абстрактного автомата

s_0 – початковий стан, s_1 – сформовано число нуль, s_2 – завершено формування цілої частини дійсного числа, s_3 – формування дробової частини дійсного числа, s_4 – формування цілого числа або цілої частини дійсного числа.

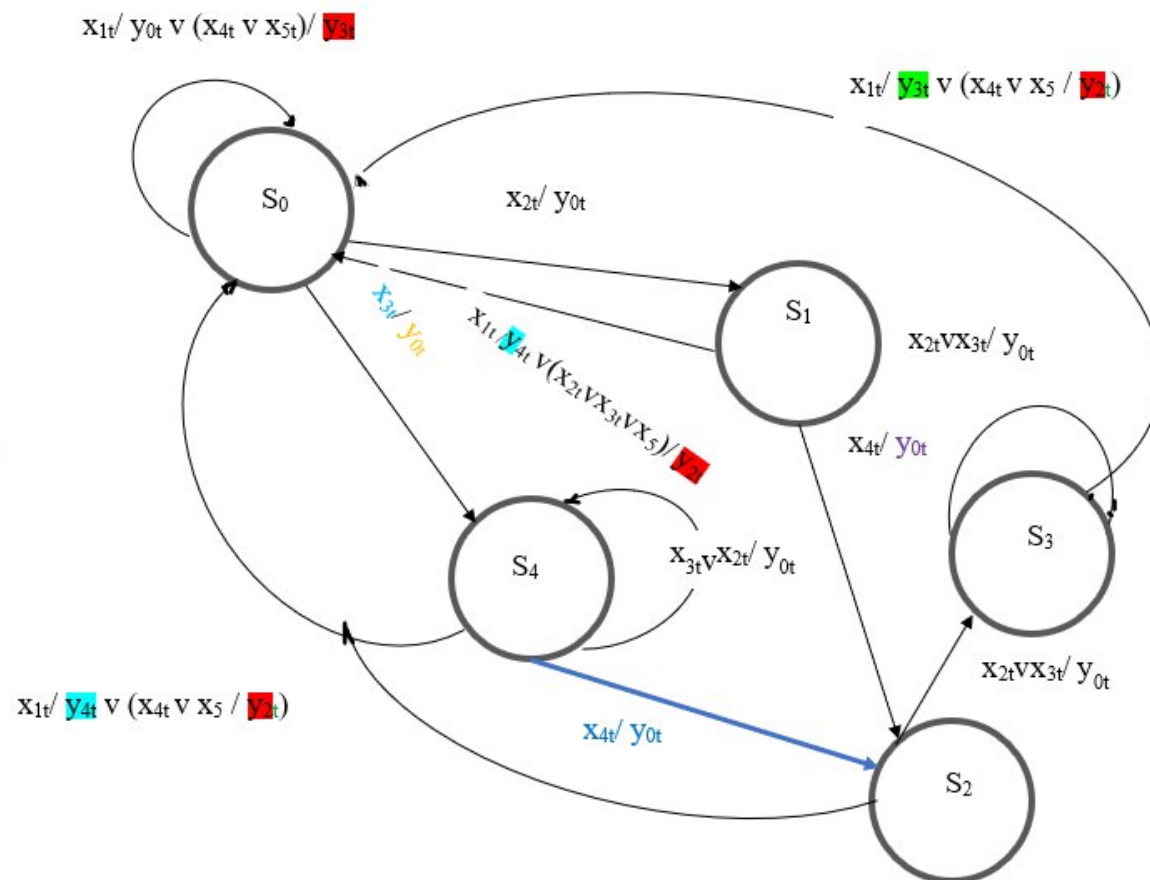
y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділено число 0, y_2 – помилка зчитування; y_3 – виділено дійсне число, y_4 – виділено ціле число. (можливо інший стан)

0

Finite set of states	Input Symbols				
	X_{1t}	X_{2t}	X_{3t}	X_{4t}	X_{5t}
	space	0	1..9	.	forbidden
$s_{0\ t-1}$ (start state)	s_{0t}/y_{0t}	s_{1t}/y_{0t}	s_{4t}/y_{0t}	s_{0t}/y_{2t}	s_{0t}/y_{2t}
$s_{1\ t-1}$ (number =0)	s_{0t}/y_{1t}	s_{0t}/y_{2t}	s_{0t}/y_{2t}	s_{2t}/y_{0t}	s_{0t}/y_{2t}
$s_{2\ t-1}$ (0. or NN...N.)	s_{0t}/y_{2t}	s_{3t}/y_{0t}	s_{3t}/y_{0t}	s_{0t}/y_{2t}	s_{0t}/y_{2t}
$s_{3\ t-1}$ (float number 0.NNN)	s_{0t}/y_{3t}	s_{3t}/y_{0t}	s_{3t}/y_{0t}	s_{0t}/y_{2t}	s_{0t}/y_{2t}
$s_{4\ t-1}$ (int number or float NN....N)	s_{0t}/y_{4t}	s_{4t}/y_{0t}	s_{4t}/y_{0t}	s_{2t}/y_{0t}	s_{0t}/y_{2t}

Приклад 1. Діаграма переходів автомата

Finite set of states	Input Symbols				
	X_{1t}	X_{2t}	X_{3t}	X_{4t}	X_{5t}
	space	0	1..9	.	stop
$S_{0\ t-1}$ (start state)	S_{0t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{4t}/y_{0t}	S_{0t}/red	S_{0t}/red
$S_{1\ t-1}$ (number=0)	S_{0t}/yellow	S_{0t}/red	S_{0t}/red	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/red
$S_{2\ t-1}$ 1. N.)	S_{0t}/red	S_{3t}/y_{0t}	S_{3t}/y_{0t}	S_{0t}/red	S_{0t}/red
$S_{3\ t-1}$ (float number)	S_{0t}/green	S_{3t}/y_{0t}	S_{3t}/y_{0t}	S_{0t}/red	S_{0t}/red
$S_{4\ t-1}$ (int number)	S_{0t}/cyan	S_{4t}/y_{0t}	S_{4t}/y_{3t}	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/red

Приклад 2

Постановка проблеми.

Опис масиву (списку) чисел містить: змінну (у вигляді послідовності літер англійського алфавіту та цифр за умови, що першим символом може бути літера), знак присвоєння «=», дужки «[,]», десяткові цифри та кому «,». Допускається також, що вираз може містити пробіл.

Наприклад: `ident = [ 1, 2, 34]`

`= ident [, 12, 34]` с точки зору сканера це не помилка (усі лексеми є допустимими)

Приклад 2. Визначення станів автомату

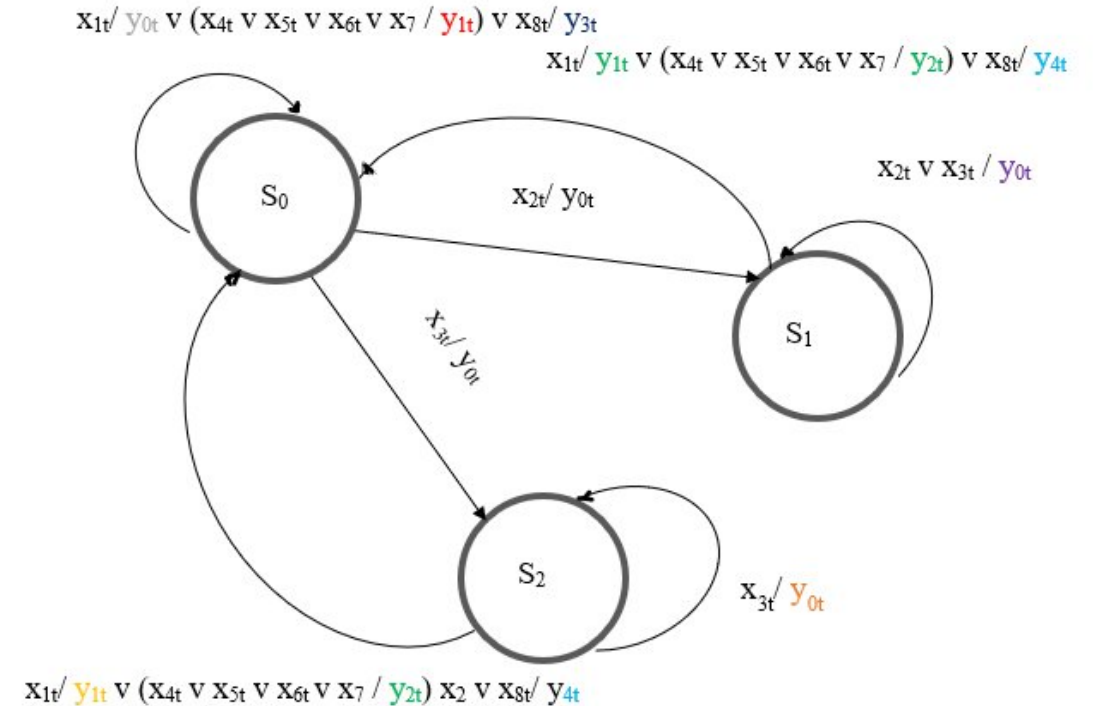
- Визначимо входні стани: $X = \{x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8\}$, де x_1 — поява пробілу, x_2 — поява будь-якої англійської літери, x_3 — поява цифри, x_4 — знаку присвоєння «=», x_5 — поява дужки «[», x_6 — поява коми «,», x_7 — поява дужки «]», x_8 — поява забороненого символу (всі інші символи).
- Визначимо вихідні стани $Y = \{y_0, y_1, y_2, y_3, y_4\}$, де y_0 — лексема не виділена, y_1 — виділена одна лексема, y_2 — виділено дві лексеми (при появі на вході знаків : «=,], [, , » які одночасно є межею між лексемами і лексемами), y_3 — помилка зчитування; y_4 — виділена одна лексема і помилка.
- Визначимо внутрішні стани $S = \{s_0, s_1, s_2\}$: s_0 — початковий стан, s_1 — формування ідентифікатора, s_2 — формування числа.

Приклад 2. Таблиця роботи автомату

Внутрішні стани	Вхідні стани							
	Вихідні стани: y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділена одна лексема, y_2 – виділено дві лексеми, y_3 – помилка зчитування, y_4 – виділена одна лексема і помилка							
	X_{1t} пробіл	X_{2t} будь-яка англійськ а літера	X_{3t} цифр	X_{4t} знак присвою- вання	X_{5t} дужка «[»	X_{6t} Кома «,»	X_{7t} Дужка «]»	X_{8t} Заборо- нений символ
$S_{0\ t-1}$ очікування	S_{0t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{3t}
$S_{1\ t-1}$ формування ідентифікатора	S_{0t}/y_{1t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{4t}
$S_{2\ t-1}$ формування числа	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{4t}	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{4t}

Приклад 2. Діаграма станів

Внутрішні стани	Вхідні стани							
	Вихідні стани: y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділена одна лексема, y_2 – виділено дві лексеми, y_4 – виділена одна лексема і помилка.							
	x_{1t} пробіл	x_{2t} будь-яка англійська літера	x_{3t} цифра	x_{4t} знак присвоєння	x_{5t} дужка «[»	x_{6t} Кома «.,»	x_{7t} Дужка «]»	x_{8t} Заборонений символ
$S_{0\ t-1}$ очікування	S_{0t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{3t}
$S_{1\ t-1}$ формування ідентифікатора	S_{0t}/y_{1t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{4t}
$S_{2\ t-1}$ формування числа	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{4t}	S_{2t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{4t}

Приклад 3

Постановка проблеми. Виділити лексеми, що представляють собою *цілочисельні* константи в форматі мови C. Відповідно до вимог мови, такі константи можуть бути *десятковими, восьмирічними або шістнадцятирічними*. **Восьмирічною** константою вважається число, що **починається з 0** і містить цифри від 0 до 7; **шістнадцятирічна** константа повинна починатися з послідовності символів **0x** і може містити цифри і букви від *a* до *f*. Решта чисел вважаються десятковими. **Константа** може починатися також з одного із знаків **+** **або** **-**. Для уникнення плутанини і скорочення обсягу інформації в прикладі будемо вважати, що всі допустимі літери є малими.

Приклад 3. Визначення станів автомату

Визначимо вхідні стани: $X = \{x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8\}$ де x_1 – “+,-“, x_2 – “0”, x_3 – “x”, x_4 – “1...7”, x_5 – “8,9”, x_6 – “a...f”, x_7 – “пробіл або кінець рядка – $\perp$ ”, x_8 – “інші символи”

Визначимо вихідні стани $Y = \{y_0, y_1, y_2\}$, де y_0 – цифра не виділена, y_1 – цифра виділена, y_2 – помилка.

Визначимо внутрішні стани $S = \{s_0, s_1, s_2, s_3, s_4, s_5\}$, де s_0 – початковий стан; s_1 – поява знаку, s_2 – формування восьмирічної або шістнадцятирічної цифри числа «0», s_3 – формування десяткового числа, s_4 – формування шістнадцятирічного числа, s_5 – формування восьмирічного цифра.

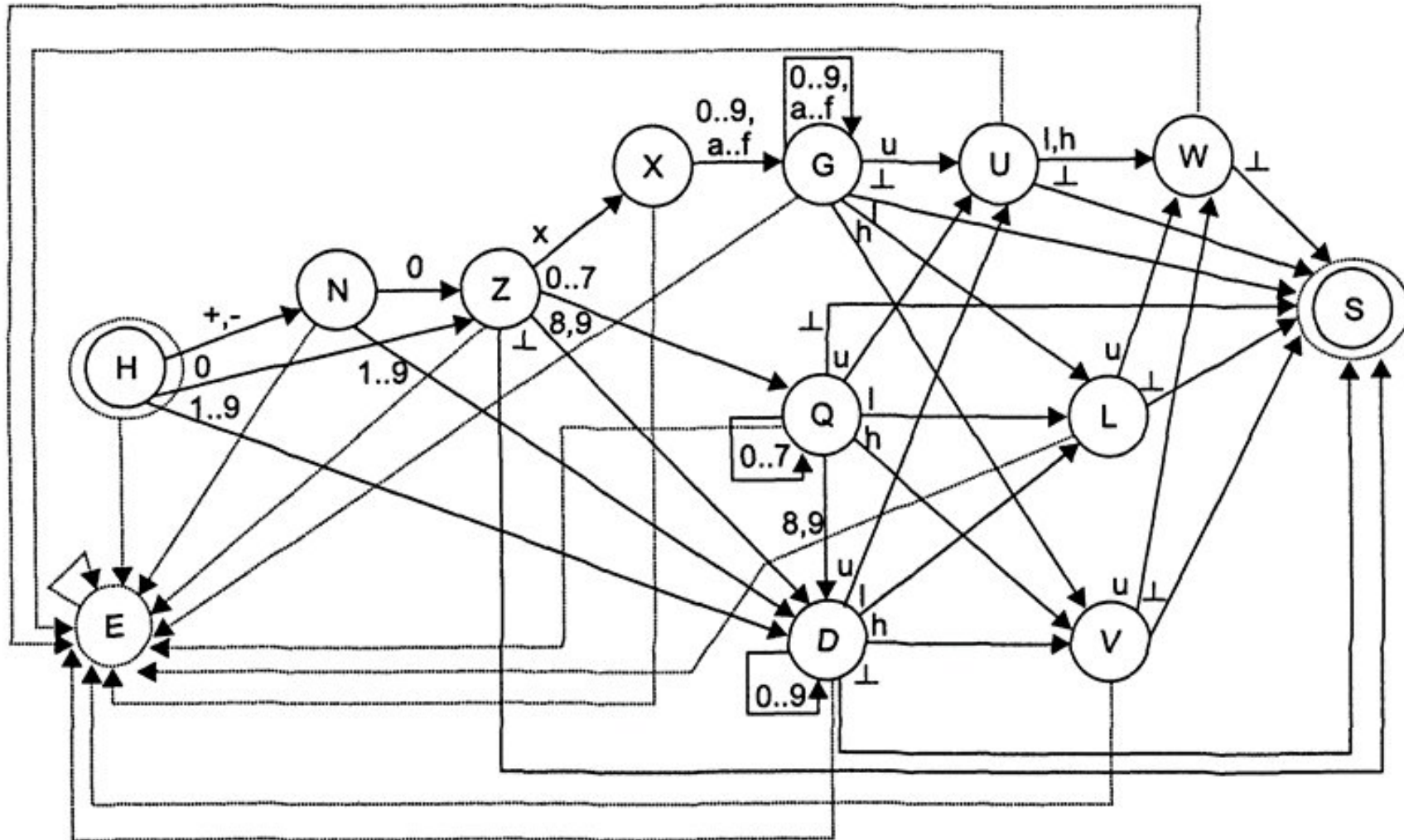
Приклад 3. Таблиця роботи автомату

Стани	Входи							
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈
	+, -	0	x	1...7	8,9	a...f	Пробіл, ⊥	Інші СИМВОЛИ
S _{0 t-1} (п. стан)	S _{1 t} /Y _{0 t}	S _{2 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}
S _{1 t-1} (знак)	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{2 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}
S _{2 t-1} (A _{h,8} , 0)	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{4 t} /Y _{0 t}	S _{5 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{1 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}
S _{3 t-1} (A ₁₀)	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{3 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{1 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}
S _{4 t-1} (A _h)	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{4 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{4 t} /Y _{0 t}	S _{4 t} /Y _{0 t}	S _{4 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{1 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}
S _{5 t-1} (A ₈)	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{5 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{5 t} /Y _{0 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}	S _{0 t} /Y _{1 t}	S _{0 t} /Y _{2 t}

Приклад 3. Процес сканування вхідного рядка

Вхідний символ	Start	+	0	x	a	4	5	пробіл
Множина вхідних символів X	–	x1	x2	x3	x6	x4	x4	x7
Множина внутрішніх станів автомату S	s0	s1	s2	s4	s4	s4	s4	s0
Множина вихідних станів Y	–	y0	y0	y0	y0	y0	y0	y1

Приклад 3. Граф-схема роботи аналогічного автомату зі станом «помилка»

Приклад 4

Постановка проблеми. Виділити лексеми в математичному виразі, який містить змінні (у вигляді послідовності літер англійського алфавіту та цифр за умови, що першим символом може бути літера), математичні знаки («+», «-», «*», «/»), знак присвоювання «=», дужки «(,)» та знак «;». Допускається також, що математичний вираз може містити пробіл.

Прикладом математичного виразу може бути наступний рядок:

$$a1 = fg2 + (d - cde);$$

При виділенні лексем необхідно врахувати наступні ситуації. Межею лексеми можуть бути математичні знаки («+», «-», «*», «/»), знак присвоювання «=», дужки «(,)», знак «;» та пробіл, при цьому усі перераховані символи, окрім пробілу, також являються лексемами.

Приклад 4. Визначення станів автомату

Закодуємо входні стани: x_1 – поява знаку, x_2 – поява будь-якої англійської літери, x_3 – поява цифри, x_4 – поява забороненого символу. x_5 – поява знаку присвоювання «=», x_6 – поява дужки «(», x_7 – поява дужки «)», x_8 – поява знаку «;».

Таким чином, множина входних станів $X = \{x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8\}$.

Визначимо вихідні стани $Y = \{y_0, y_1, y_2, y_4\}$, де y_0 – лексема не виділена, y_1 – виділена одна лексема, y_2 – виділено дві лексеми (при появі на вході знаків : +, -, *, /,), (, ; які самі є межею між лексемами і одночасно самі є лексемами), y_3 – помилка.

Визначимо внутрішні стани: s_0 – початковий стан автомату, s_1 – стан формування лексеми ідентифікатор.

Приклад 4. Таблиця роботи автомату

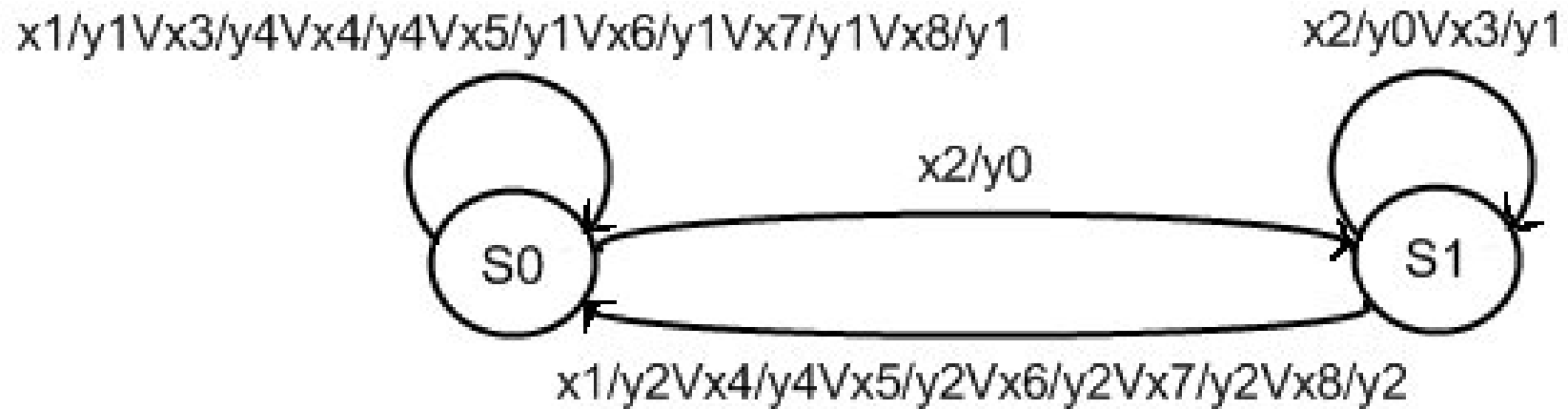
Внутрішні стани	Вхідні стани								
	X_{1t} +,-	X_{2t} a...z	X_{3t} 0...9	X_{4t} ???	X_{5t} =	X_{6t} (	X_{7t})	X_{8t} ;	
$S_{0\ t-1}$	S_{0t}/y_{1t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{3t}	S_{0t}/y_{3t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	S_{0t}/y_{1t}	
$S_{1\ t-1}$	S_{0t}/y_{2t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{1t}/y_{0t}	S_{0t}/y_{3t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	S_{0t}/y_{2t}	

Розглянемо роботу автомата. Якщо автомат знаходився в стані $s_0(t-1)$ і на його вхід було подано знак (стан x_1), то він виділить цей знак як лексему, залишиться в стані s_0t і видасть на виході стан y_{1t} . Якщо автомат знаходився в стані $s_0(t-1)$ і на його вхід була подана буква (стан x_2), то він перейде в стан s_{1t} . Поява на вході будь-якої іншої букви або цифри залишить його в стані s_{1t} , оскільки проходить процес визначення лексеми. Якщо автомат знаходився в стані $s_{1t}(t-1)$ і на його вхід був поданий знак (стан x_1), то він перейде в стан s_0t і на виході сигнал y_2 , тобто буде виділено дві лексеми: ідентифікатор (змінна) та знак. Якщо автомат знаходився в стані $s_0(t-1)$, то поява на вході будь-якої цифри переведе його в стан s_{2t} – помилка, так як згідно умови змінна не може починатися з цифри.

Якщо на вхід подається стан x_4 , то незалежно від стану автомату перейде до стану S_2 , тобто визначить помилку.

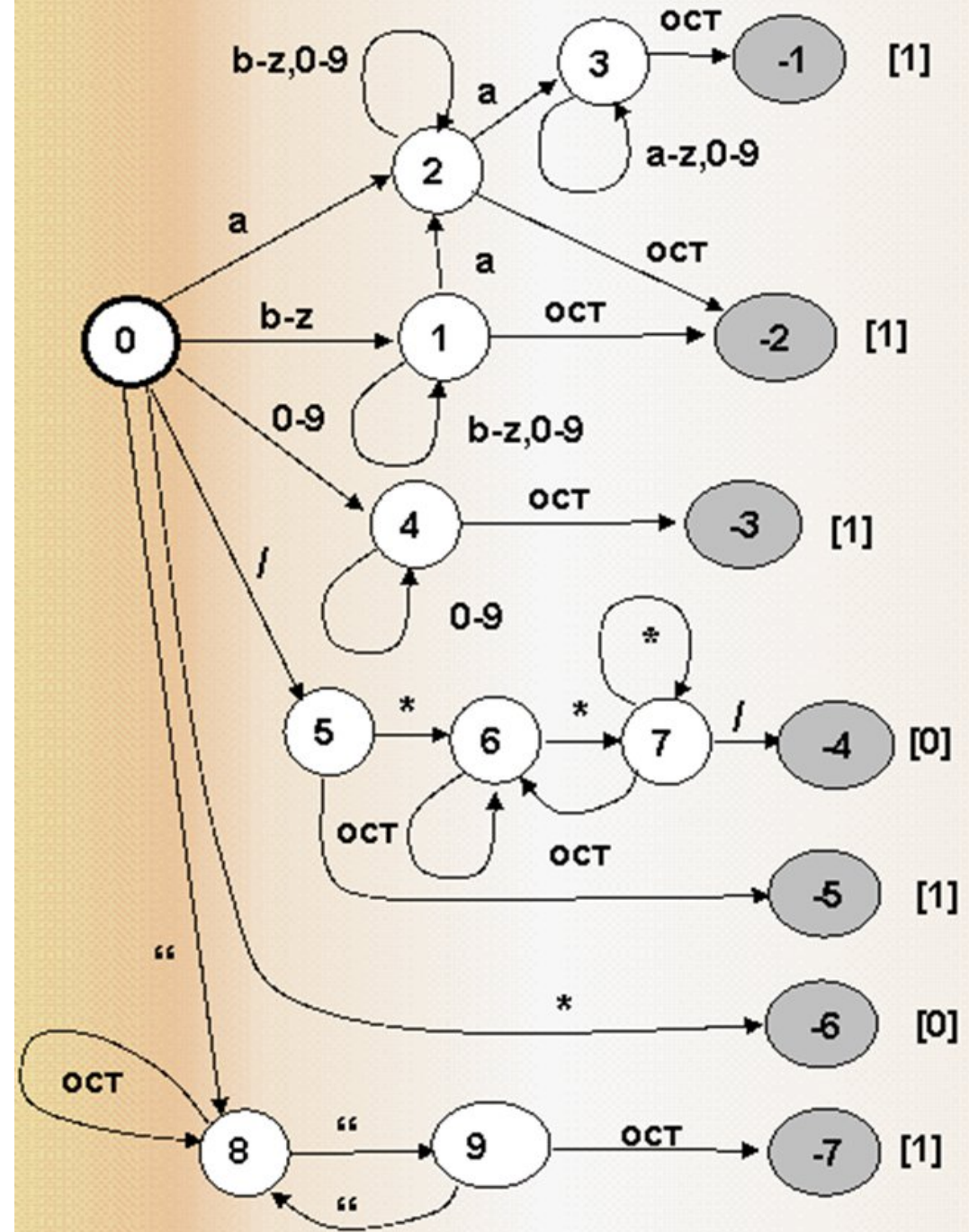

Приклад 4. Граф-схема лексичного аналізатора

Приклад 5

Діаграма станів-переходів для десятикових констант, ідентифікаторів (у тому числі, що містять не менше 2 символів *a*), коментарів, окремих символів / та *, а також рядкових констант (виду "...").

Регулярні вирази

Регулярний вираз — це набір правил для опису текстових рядків у вигляді послідовності звичайних символів і метасимволів (будь-який одиночний символ), який потім в якості зразка використовується в операціях пошуку і заміни тексту.

Метасимвол `[...]` використовується в конструкції `[...]` для подання будь-якого одиночного символу з числа взятих в дужки, тобто він представляє клас символів. Два символи, з'єднані знаком мінус, задають діапазон значень, наприклад `[A-Za-z]` задає всі великі та малі літери англійського алфавіту. Якщо першим символом в дужках є символ `^`, вся конструкція позначає будь-який символ, який не входить в число перерахованих в дужках. Наприклад, `[^0-9]` позначає усі нецифрові символи.

Метасимволи `^` і `$` використовується для завдання прив'язки до певного місця рядка. Метасимвол `^` як перший символ регулярного виразу позначає початок рядка. Метасимвол `$` в якості останнього символу регулярного виразу позначає кінець рядка. Наприклад:

`/^$/` — порожній рядок (початок і кінець, між якими порожньо);

`/^Perl/` — слово Perl на початку рядка;

`/Perl$/` — слово Perl в кінці рядка.

Метасимвол `|` можна розглядати як символ операції, яка задає вибір з кількох варіантів (подібно логічній операції АБО).

Коефіцієнти, або множники метасимволів

- r^* нуль і більш повторень r ;
- r^+ одне і більш повторень r ;
- $r?$ нуль або одне повторення r ;
- $r\{n\}$ рівно n повторень r ;
- $r\{n, +\}$ n і більше повторень r ;
- $r\{n, m\}$ мінімум n , максимум m повторень r .

Наприклад:

- $/.*/$ будь-який рядок;
- $/.+/$ будь-яка непорожній рядок;
- $/[0-9]\{3\}/$ будь-яка послідовність з трьох цифр;
- $^\wedge[+]$ послідовність, що складається з будь-якого числа символів $[$.

Приклади роботи жадібних та лінивих алгоритмів

Наприклад, в рядку "1234567" буде знайдено:

- для зразку $\wedge d^*/$ або $[0-9]^*$ максимальний фрагмент "1234567";
- для зразку $\wedge d^+ /$ або $[0-9]^+$ максимальний фрагмент "1234567";
- для зразку $a \wedge d? /$ максимальний фрагмент "1";
- для зразку $a \wedge d\{2,5\} /$ максимальний фрагмент "12345";
- для зразку $a \wedge d^*? /$ мінімальний фрагмент "";
- для зразку $a \wedge d^+? /$ мінімальний фрагмент "1";
- для зразку $a \wedge d\{2,5\}? /$ мінімальний фрагмент "12".

- $\backslash d$ — клас цифрових символів, однаково, що і $[0-9]$.

Приклади лексем, заданих регулярними виразами

- Ціле число: $[+, -]? [1-9] [0-9]^*$
- Дійсне число: $[+, -]? [0 \{1\} | [1-9] + . [0-9]^+$
- Ідентифікатор: $[A-Za-z\_][A-Za-z\_0-9]^*$
- Ключове слово if: if
- Ключове слово while: while
- Знак операції + : \+
- Знак операції ++ : \++

Дійсно, легко виписати, наприклад, праволінійну граматику для розпізнавання ідентифікаторів:

letter -> 'a' .. 'z' | 'A' .. 'Z' | '_'

digit -> '0' .. '9'

ident -> letter | letter tail

tail -> letter | digit | letter tail | digit tail

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ